

Α. Πολεμική προετοιμασία: η 11η Σεπτεμβρίου στο εθνικό φαντασιακό

ΑΠΟ ΤΙΣ ΠΡΩΤΕΣ ΗΜΕΡΕΣ της στρατιωτικής επέμβασης των ΗΠΑ στο Ιράκ έγινε σαφές ότι ένα σεβαστό τμήμα της αμερικανικής κοινής γνώμης υποστήριζε ήδη τις στρατηγικές επιλογές της πολιτικής και στρατιωτικής ηγεσίας. Η προετοιμασία της κοινής γνώμης είχε ξεκινήσει δύο χρόνια νωρίτερα, όταν την επομένη των τρομοκρατικών επιθέσεων στη Νέα Υόρκη και στην Ουάσινγκτον ο πρόεδρος Μπους ανακοίνωσε το «νέο» δόγμα της εξωτερικής και εσωτερικής πολιτικής του που βασιζόταν στην ιδέα του «άξονα του κακού». Κατά τον αμερικανό πρόεδρο, ο άξονας του κακού αποτελούνταν από τις χώρες – αλλά και τις πολιτικές ομάδες στο εσωτερικό των ΗΠΑ – που δυνητικά απειλούν τη νέα τάξη πραγμάτων και την παγκόσμια ασφάλεια, όπως αυτή γίνεται αντιληπτή από την αμερικανική σκοπιά. Αξίζει εδώ να θυμηθούμε ότι η σημερινή πολιτική ηγεσία των ΗΠΑ ήρθε στην εξουσία υποστηρίζοντας το δόγμα του αμερικανικού απομονωτισμού, σύμφωνα με το οποίο οι ΗΠΑ δεν θα έπρεπε να αναλώνουν τη στρατιωτική, οικονομική, και πολιτική τους δύναμη στη διενέργεια των λεγόμενων «ανθρωπιστικών πολέμων». Ο πρόεδρος Μπους είχε ασκήσει κατά την προεκλογική του εκστρατεία έντονη κριτική στους Δημοκρατικούς για την εμπλοκή των ΗΠΑ στους πολέμους της Γιουγκοσλαβίας. Προφανώς η 11η Σεπτεμβρίου και η εξάπλωση του κοινού αισθήματος ανασφάλειας στις ΗΠΑ έπαιξε πολύ σημαντικό ρόλο στην αναθεώρηση των θέσεων του αμερικανού προέδρου και συνδέεται με την εξαιρετική του προθυμία για εμπλοκή σε πολεμικές συρράξεις, όπως αυτή αποδείχθηκε στον πόλεμο στο Αφγανιστάν και τελευταία στον πόλεμο στο Ιράκ. Η 11η Σεπτεμβρίου σαφώς έπαιξε σημαντικό ρόλο στη διαμόρφωση της κοινής γνώμης για τον πόλεμο στις ΗΠΑ. Όμως, η επίδραση της τρομοκρατικής επίθεσης στο φαντασιακό των Αμερικανών ήταν και είναι ιδιαίτερα διαφοροποιημένη.

Για την μεγάλη πλειοψηφία των αμερικανών πολιτών που δεν έζησαν τον τρόπο της 11ης Σεπτεμβρίου – μια πλειοψηφία στο εσωτερικό της οποίας εντοπίζεται και η παραδοσιακή εκλογική βάση της σημερινής πολιτικής ηγεσίας – οι συμβολικές αναπαραστάσεις της 11ης Σεπτεμβρίου (τηλεόραση, ντοκυμαντέρ, εφημερίδες, διαφημίσεις, πολιτικός λόγος) αποτέλεσαν μέσο ιδεολογικής ηγεμόνευσης του κοινού νου από την πλευρά της ρεπουμπλικανικής πολιτικής ηγεσίας. Παρακολουθώντας στις οθόνες του την κατάρρευση των δίδυμων πύργων της Νέας Υόρκης, ο μέσος αμερικανός πολίτης – κάτοικος της αμερικανικής ενδοχώρας – δεν φαίνεται να αισθάνθηκε το αρμόζον «σοκ και δέος». Αυτός ο μέσος πολίτης μισεί έτσι ή αλλιώς την εν λόγω πόλη – η οποία στη φαντασία του ταυτίζεται με βιβλικές εικόνες από τα Σόδομα και τα Γόμορα – και πιστεύει ακράδαντα ότι όλα μπορούν να συμβούν σε αυτή τη χαβούζα

ανάμειξης φυλετικών και εθνοτικών ομάδων, διαφοροποιημένων σεξουαλικών προτιμήσεων και ευρωπαϊζοντα διανοουμενισμού. Γι' αυτή την μερίδα των αμερικανών πολιτών η τρομοκρατική επίθεση ήταν η σπίθα για την αναζωπύρωση του εθνικιστικού συναισθήματος. Η επίθεση των τρομοκρατών στο Παγκόσμιο Κέντρο Εμπορίου ήταν θα λέγαμε το πέταγμα του γαντιού προς την πανίσχυρη πολεμική μηχανή που το έθνος αναπτύσσει και που τώρα πια δόθηκε η ευκαιρία να χρησιμοποιηθεί για να απαντηθεί η προσβολή. Γι' αυτή την μερίδα των Αμερικανών ο πόλεμος – πριν ακόμη αρχίσει – ήταν ήδη πολύ μακριά από την αυλή του σπιτιού τους, ένα κινηματογραφικό έργο που ευχάριστα παρακολουθεί κανείς στις οθόνες του, ιδιαίτερα όταν οι καλοί κερδίζουν στο τέλος.

Από την άλλη πλευρά, η 11η Σεπτεμβρίου προκάλεσε τον τρόπο σε εκατομμύρια πολιτών της Νέας Υόρκης, της Ουάσινγκτον και άλλων μεγάλων αστικών κέντρων, έναν τρόπο που αποτέλεσε κίνητρο για τη συμμετοχή εκατοντάδων χιλιάδων ανθρώπων – πολλοί από αυτούς χωρίς πρότερη δράση σε κοινωνικά κινήματα – στα τεράστια και ιδιαίτερα δυναμικά αντιπολεμικά συλλαλητήρια στις ΗΠΑ. Γι' αυτή τη μερίδα των αμερικανών πολιτών ο πόλεμος από την αρχή προϋπέθετε μια προσωπική και βιωματική εμπλοκή, ένα βίωμα που πραγματικά ανατρέπει τον αμερικανικό τρόπο ζωής – επιτρέποντας για παράδειγμα την καταστρατήγηση των πολιτικών δικαιωμάτων, τον περιορισμό της ελευθερίας του λόγου, την αστυνόμευση βασικών δραστηριοτήτων του δημόσιου βίου κτλ.

Το συμβολικό περιεχόμενο της 11ης Σεπτεμβρίου στο αμερικανικό εθνικό φαντασιακό είναι διαφοροποιημένο – δεν σημαίνει το ίδιο πράγμα η 11η Σεπτεμβρίου για όλους τους Αμερικανούς. Όπως η 11η Σεπτεμβρίου, έτσι και ίδιος ο πόλεμος αλλά και η μεταπολεμική δράση των στρατευμάτων στο Ιράκ αποτελούν και θα αποτελέσουν πολιτικό διακύβευμα καθώς μπορεί να λειτουργήσουν τόσο ως τροχοπέδη όσο και ως μέσο για τη μετατροπή της στρατιωτικής νίκης των γερακιών της Ουάσινγκτον σε πολιτική νίκη. Θα επανέλθω σε αυτό το σημείο αργότερα γιατί εδώ πιστεύω αρχίζει και διαμορφώνεται η ατζέντα της πολιτικής δράσης σε αυτή τη νέα μεταπολεμική περίοδο.

Β. Η Αμερική και ο «κόσμος»

Γεγονός πάντως είναι ότι ο μέσος Αμερικανός, ο άνθρωπος που όπως όλοι μας συχνά υποστηρίζουμε δεν έχει και πολύ καλή αίσθηση της γεωγραφίας του κόσμου, δεν ξέρει ακριβώς ποια είναι η γεωγραφική θέση του Αφγανιστάν σε σχέση με το Ιράκ, την Ιορδανία και το Ισραήλ, ο άνθρωπος που δεν γνωρίζει καλά την πατριδογνωσία των άλλων λαών, ο άνθρωπος που δεν γνωρίζει ιστορία ούτε πολλά για τα πολιτεύματα και τους ηγέτες διάφορων ξένων λαών, ένας άνθρωπος δηλαδή σαν κι εμάς – αυτός ο άνθρωπος λοιπόν με ιδιαίτερη ευκολία πείστηκε ότι είναι πολύ λογικό και αυτονόητο τα αμερικανικά στρατεύματα να περιοδεύουν σε όλο τον κόσμο διεξάγοντας δικαίους και άδικους πολέμους.

Σήμερα, μερικές μόλις ημέρες μετά την ισοπεδωτική νίκη των λεγόμενων συμμαχικών δυνάμεων στο Ιράκ, καλούμαστε να συζητήσουμε όχι

* Μια πρώτη εκδοχή του κειμένου αυτού παρουσιάστηκε σε εκδήλωση που οργάνωσε το περιοδικό *Histoirein* με θέμα τον πόλεμο στο Ιράκ (Ινστιτούτο Παστέρ, 18 Απριλίου).

πια τον πόλεμο αλλά τη νέα πολεμική, μεταπολεμική ή προ-πολεμική περίοδο. Ένα από τα ζητήματα που μας απασχολούν ήδη είναι η διαδικασία μετατροπής της στρατιωτικής νίκης σε πολιτική νίκη τόσο στις ΗΠΑ όσο και αλλού. Η εμμονή του αμερικανικού τύπου τις τελευταίες ημέρες στη διατύπωση της άποψης με βάση την οποία τα «γεράκια» δικαιώθηκαν καθώς πέτυχαν αυτό που είχαν προεξαγγείλει (μια θεαματική νίκη με σχετικά χαμηλό κόστος) και η πλήρης σχεδόν αποσώπηση πια του ερωτήματος για την αναγκαιότητα ή όχι της στρατιωτικής επέμβασης είναι νομίζω ενδεικτικές των πιέσεων που δέχεται άμεσα η αμερικανική κοινή γνώμη για να ταυτίσει τη στρατιωτική νίκη με την πολιτική δικαίωση. Ας θυμηθούμε εδώ ότι πριν από τον πόλεμο η μεγαλύτερη κριτική ασκήθηκε όχι στη δυνατότητα εισβολής στο Ιράκ αλλά γύρω από το ζήτημα της αναγκαιότητας ή μη και των πολιτικών στόχων της στρατιωτικής επέμβασης. Στα αντιπολεμικά συλλαλητήρια τονίστηκε η σύνδεση μεταξύ οικονομικών συμφερόντων του περιβάλλοντος Μπους και της ανάγκης για τον έλεγχο του Ιράκ και έγινε προσπάθεια να συνδεθεί η επιλογή της επέμβασης με την προσωπική ατζέντα του προέδρου και του περιβάλλοντός του, παράλληλα με μια απονομιμοποίηση του ίδιου του προέδρου μέσω αναφορών στη διαδικασία εκλογής του. Αυτή η κριτική εκφράστηκε στα αντιπολεμικά συλλαλητήρια με συνθήματα όπως: «Not in Our Name», «Who Voted for Him Anyway», «Impeach Bush» «No Blood for Oil» κτλ.

Για να κατανοήσουμε την αμερικανική αίσθηση περί του αυτονόητου των αμερικανικών επεμβάσεων σε διάφορα μέρη του πλανήτη είναι απαραίτητο να ανατρέξουμε στην ιστορία της ανάπτυξης του αμερικανικού εθνικισμού και ιδιαίτερα στη μορφή, το περιεχόμενο και τη λειτουργία του εθνικού φανταστικού στις ΗΠΑ κατά τη διάρκεια του 20ού αιώνα. Ο αμερικανικός εθνικισμός και η ιστορία του καλύπτονται συχνά από ένα πέπλο σιωπής τόσο στο επίπεδο της ιστορικής έρευνας όσο και σ' εκείνο της πολιτικής δράσης. Συχνά θεωρείται ότι οι όροι με τους οποίους αναλούμε στην Ευρώπη το φαινόμενο του εθνικισμού δεν αφορούν το αμερικανικό παράδειγμα. Βάση του επιχειρήματος περί αμερικανικής ιδιαιτεριότητας αποτελεί συνήθως η εθνοτική και φυλετική πολυμορφία του αμερικανικού έθνους και η ομοσπονδιακή πολιτική οργάνωση, χαρακτηριστικά δηλαδή που κανένας νηφάλιος μελετητής δεν θα μπορούσε βέβαια να αποδώσει αποκλειστικά στις ΗΠΑ. Η περιορισμένη ανάπτυξη της συζήτησης περί αμερικανικού εθνικισμού διαφαίνεται και στον τρόπο με τον οποίο οι δημόσιες πολιτικές παρεμβάσεις της Αριστεράς και του ευρύτερου προοδευτικού πολιτικού χώρου στις ΗΠΑ συχνά διαπνέονται από έντονα στοιχεία λαϊκιστικού εθνικισμού ιδιαίτερα στον τρόπο με τον οποίο επικαλούνται το περίφημο «We the People» της Αμερικανικής Διακήρυξης της Ανεξαρτησίας. Ένα σχετικά πρόσφατο δημοσίευμα του γνωστού περιοδικού *The Nation* είναι ενδεικτικό. Σε κάποια από τα τεύχη του περιοδικού που δημοσιεύτηκαν κατά τη διάρκεια του πολέμου ζητήθηκε από επιφανείς διανοούμενους του προοδευτικού χώρου να δηλώσουν τα δέκα στοιχεία που πρέπει να περιλαμβάνει η αντιπολεμική ατζέντα. Όλοι οι συμμετέχοντες σε αυτό το αφιέρωμα έβαλαν πολύ υψηλά στην ατζέντα τους το σημείο που αφορά την «υποστήριξη σε κάθε περίπτωση στα στρατεύματά μας, τα οποία υποφέρουν κάτω από μια λανθασμένη ηγεσία». Κανείς βέβαια δεν ευχήθηκε την ήττα των συμμαχικών στρατευμάτων, αν και το αντιπολεμικό κίνημα θα μπορούσε πολύ πιο εύκολα να διαχειριστεί πολιτικά μια ήττα παρά τη νίκη των γερακιών της

Ουάσιγκτον. Και εδώ έγκειται το συγκριτικό πλεονέκτημα των αμερικανικών κυβερνήσεων σε σχέση με άλλες, για παράδειγμα ευρωπαϊκές. Οι επιλογές της πολιτικής ηγεσίας των ΗΠΑ σε θέματα εξωτερικής πολιτικής – ιδιαίτερα σε ό,τι αφορά τη σχέση μεταξύ της Αμερικής και του «κόσμου» – χαίρουν μιας *a priori* νομιμοποίησης, βρίσκονται σχεδόν στο απυρόβλητο, σπάνια αποτελούν αντικείμενο πολιτικής αντιπαράθεσης και τελικά αποτελούν θέμα-ταμπού στη δημόσια σφαίρα. Αυτό το σημείο είναι ιδιαίτερα σημαντικό γιατί εξηγεί με έναν τρόπο για ποιο λόγο είναι απίθανο κάποια από τις πολιτικές καμπάνιες για την αμερικανική προεδρία σε δύο χρόνια να υιοθετήσει αντιπολεμικά ή διεθνιστικά σλόγκαν.

Μπορούμε να εξηγήσουμε αυτό το φαινόμενο χωρίς να καταφύγουμε σε εύκολες, ρατσιστικές και μάλλον αδιέξοδες αναλύσεις του τύπου «φονιάδες των λαών Αμερικάνοι»; Ενδεχομένως η ιστορία της συγκρότησης του αμερικανικού εθνικισμού και του εθνικού φανταστικού θα μπορούσε να εξηγήσει τουλάχιστον κατά ένα μέρος τη θετική καταρχάς προδιάθεση των αμερικανών πολιτών προς τις επιλογές – συχνά ιμπεριαλιστικές – της εκάστοτε πολιτικής τους ηγεσίας στο χώρο της εξωτερικής πολιτικής. Το αφήγημα του αμερικανικού εθνικισμού όπως αυτό διαμορφώνεται από τον 19ο αιώνα και επαναπροσδιορίζεται από τις αρχές του 20ού αι. και μετά προϋποθέτει την άρρηκτη σύνδεση μεταξύ Αμερικής και «κόσμου» στο εσωτερικό της ίδιας της έννοιας του αμερικανικού έθνους. Το αμερικανικό έθνος περιλαμβάνει τον «κόσμο». Στη συγκριτική μελέτη της για τις πολιτικές επαναστάσεις του 18ου αι., η Χάνα Άρεντ τονίζει ότι, ενώ στην περίπτωση της Γαλλικής Επανάστασης το υποκείμενο συγκροτείται υπερβατικά στο όνομα «των δικαιωμάτων του ανθρώπου», στην περίπτωση της Αμερικανικής Επανάστασης το υποκείμενο είναι ήδη συγκροτημένο κατά τη στιγμή της επανάστασης – έχει συγκροτηθεί μέσα από τη δέσμευση εκατομμυρίων ανθρώπων να εγκαταλείψουν τον τόπο τους και να εγκατασταθούν αλλού αναζητώντας όχι μόνο τη βελτίωση των οικονομικών τους πόρων αλλά και τη δημιουργία μιας νέας πολιτικής τάξης πραγμάτων. Η ανάπτυξη του εθνικού αφηγήματος των ΗΠΑ κατά το 19ο αι. συνδέεται συνήθως με τη διατύπωση της ιδέας περί της σημασίας του Δυτικού Συνόρου στη συγκρότηση του εθνικού φανταστικού των Αμερικανών. Σύμφωνα με αυτή την άποψη, η οποία εκφράστηκε μέσα από το έργο του Frederick Jackson Turner, η διαρκής μετακίνηση του δυτικού συνόρου των ΗΠΑ προς τα δυτικά αποτέλεσε βασικό σημείο αναφοράς του αμερικανικού εθνικού φανταστικού μέχρι και το τέλος του 19ου αι και συνδέεται με την αρχή της ανεξάντλητης δυνατότητας δημιουργίας και ανάπτυξης μέσω της εκμετάλλευσης «ελεύθερων» εδαφών και φυσικών πόρων. Σύμφωνα με το ιδεολόγημα αυτό η Αμερική συγκροτείται στο κενό. Η εξάντληση των «ελεύθερων» εδαφών της «άγριας δύσης» στο τέλος του 19ου αι. αποτέλεσε το τέλος αυτής της περιόδου και για τον Turner – με μεγάλη λύπη του – το τέλος του παραδοσιακού Αμερικανισμού. Η θεωρία του Turner χρησιμοποιήθηκε κατά την τελευταία δεκαετία του 19ου ως επιχειρήμα ενάντια στις συνεχιζόμενες μεταναστεύσεις Ευρωπαίων – κυρίως Νοτιοευρωπαίων – προς τις ΗΠΑ. Η σταθεροποίηση του δυτικού συνόρου θα έπρεπε να σημάωνε το τέλος εισόδου νέων μεταναστών και την απαρχή της πολιτισμικής και πολιτικής ομογενοποίησης των αμερικανικών πληθυσμών με βάση της αντίστοιχες αρχές του Αγγλοσαξονισμού. Η δε αμερικανική επέκταση θα έπρεπε να αναζητήσει νέους ορίζοντες πέρα των παραλίων των δύο ωκεανών που

περιβάλλουν τις ΗΠΑ. Στις απαρχές του 20ού αι. αναπτύσσεται μια έντονη πολιτική συζήτηση στις ΗΠΑ με θέμα την αναγκαιότητα ή όχι μετατροπής της χώρας σε αυτοκρατορική δύναμη κατά το πρότυπο των ευρωπαϊκών αποικιοκρατικών αυτοκρατοριών.

Δεν χρειάζεται εδώ να μπορούμε βέβαια στις λεπτομέρειες αυτής της ενδιαφέρουσας συζήτησης. Αρκεί να πούμε ότι οι απαρχές του 20ού αι. σηματοδοτούνται από τον επαναπροσδιορισμό της έννοιας του αμερικανισμού μέσα από την οργανική σύνδεση της έννοιας της Αμερικής με την έννοια του «κόσμου». Είναι επίσης απαραίτητο να τονίσουμε ότι τον βασικό ρόλο σε αυτή την εξέλιξη έπαιξε ο προοδευτικός πολιτικός χώρος που αποτελούταν σ' εκείνη την περίοδο από κοινωνικούς μεταρρυθμιστές, ειρηνιστές, οπαδούς του πολιτισμικού πλουραλισμού που εναντιώνονταν στα πολιτικά προτάγματα του Αγγλοσαξονισμού κτλ. Στα 1916 ο Rudolph Bourne, σημαντικότερος σοσιαλιστής και διεθνιστής αμερικανός διανοούμενος της εποχής, προσπαθώντας αφενός να αντικρούσει τις ξενοφοβικές αντιδράσεις που αναπτύχθηκαν κατά τη διάρκεια του Πρώτου Παγκοσμίου Πολέμου ως αποτέλεσμα της έξαρσης του αμερικανικού εθνικισμού εκείνη την περίοδο και, αφετέρου να στηλιτεύσει τις ομογενοποιητικές τάσεις του αμερικανικού αγγλοσαξονισμού περιέγραψε τις ΗΠΑ ως «μια παγκόσμια ομοσπονδία σε μινιατούρα, μια ήπειρο όπου για πρώτη φορά στην ανθρώπινη ιστορία κατορθώθηκε η ειρηνική συμβίωση και η παράλληλη διατήρηση του ιδιαίτερου χαρακτήρα, των πιο ετερογενών λαών του κόσμου». Πιστός υποστηρικτής του διεθνισμού, ο Bourne αναγνώρισε τον διεθνικό χαρακτήρα της μεταναστευτικής κουλτούρας και των πολλαπλών εθνικών δεσμών των μεταναστών και προειδοποίησε του συμπατριώτες του ότι «στον Έλληνα μετανάστη δεν πρέπει να βλέπουμε έναν παρασιτικό ξένο ή ένα αμφίβολο απόκτημα του αμερικανικού πολιτισμού, αλλά ένα σύμβολο της παγκοσμιότητας που αντιπροσωπεύει ο σύγχρονος Αμερικανισμός σε αντίθεση με τους καταστροφικούς εθνικισμούς του παλαιού κόσμου»¹.

Η ιδέα ότι οι ΗΠΑ αποτελούν μια μινιατούρα της παγκόσμιας οικογένειας των εθνών βελτιωμένη με βάση τις αρχές του προοδευτικού διεθνισμού, αποτέλεσε και αποτελεί ακόμη τον πυρήνα της έννοιας του έθνους όπως αυτή αναπτύσσεται στις ΗΠΑ. Στο εθνικό φαντασιακό των Αμερικανών το έθνος αποτελεί προβολή του κόσμου όπως θα έπρεπε να ήταν. Το πέρασμα από αυτό το εθνικό φαντασιακό στο αυτονόητο των στρατιωτικών επεμβάσεων ανά την υφήλιο αποδείχθηκε πολλές φορές ιδιαίτερα εύκολο.

Γ. Διατλαντικές συμμαχίες

Είναι σαφές ότι ο πόλεμος στο Ιράκ ανέδειξε μια σειρά εγγενών αδυναμιών: αδυναμία των διεθνών οργανισμών να νοουθετήσουν την υπερδύνα-

μη, αδυναμία της Ευρωπαϊκής Ένωσης να συγκροτήσει έναν κοινό αλλά και δυναμικό πολιτικό λόγο για ζητήματα διεθνούς πολιτικής, αδυναμία των αντίπαλων πόλων πολιτικο-στρατιωτικής εξουσίας —π.χ. το καθεστώς Χουσεΐν— να προβάλλουν αντίσταση στην αποδεδειγμένη πλέον υπεροπλία των ΗΠΑ κτλ. Ο πόλεμος ανέδειξε και νέες δυνατότητες πολιτικής δράσης, όπως φάνηκε από την ανάδυση ενός πολύμορφου, παγκόσμιου και δυναμικού αντιπολεμικού κινήματος.

Συνυπολογίζοντας αυτές τις αδυναμίες αλλά και τις δυνατότητες, είναι λογικό να συμπεράνει κανείς ότι η αποφασιστική μάχη για την μετατροπή της στρατιωτικής νίκης σε πολιτική νίκη των γερακιών της Ουάσιγκτον θα δοθεί στο εσωτερικό των ΗΠΑ. Οι δυνάμεις που αντιτίθενται στις επιλογές της σημερινής πολιτικής και στρατιωτικής ηγεσίας χρειάζεται να αναπτύξουν άμεσα στρατηγικό σχεδιασμό με στόχο την πολιτική ήττα του σύγχρονου αυτοκρατορικού επεκτατισμού και των ιδεολογημάτων του. Αντίστοιχα άμεσος στόχος των προοδευτικών δυνάμεων στον ευρωπαϊκό χώρο χρειάζεται να είναι η συστράτευση και η σύσφιξη των σχέσεων με τα κοινωνικά κινήματα στην αντίπερα όχθη του ωκεανού. Είναι δεδομένο ότι οι στενές διατλαντικές σχέσεις μεταξύ προοδευτικών κοινωνικών κινημάτων που παρατηρούμε για παράδειγμα στις πρώτες δεκαετίες του 20ού αιώνα σχεδόν διακόπηκαν από τη μεταπολεμική περίοδο και μέχρι τις ημέρες μας. Το κλίμα για την ανάπτυξη τέτοιων σχέσεων είναι σήμερα ιδιαίτερα αρνητικό. Αντι-αμερικανισμός, αντι-ευρωπαϊσμός, σταδιακή συντηρητικοποίηση τμημάτων τουλάχιστον της Αριστεράς, αστυνόμευση και διασυρμός διαφόρων εγχειρημάτων διανοητικού πειραματισμού στο εσωτερικό του προοδευτικού χώρου συνθέτουν μια μάλλον απαισιόδοξη εικόνα. Πέρα όμως από αυτή την απαισιόδοξη εικόνα, για την ανατροπή της πολιτικο-στρατιωτικής δυναμικής που διαμόρφωσε ο πόλεμος στο Ιράκ, θα δοθεί μια μεγάλη μάχη —τόσο στο επίπεδο της πολιτικής όσο και σε εκείνο της διάνοησης— και η έκβαση αυτής της μάχης στην αντίπερα όχθη του ωκεανού θα είναι αποφασιστικής σημασίας για το μέλλον όλων μας. Ποια μπορεί να είναι η δική μας συμβολή στην ανάπτυξη του αντιπολεμικού κινήματος και στην ανακοπή της εθνικιστικής λαίλαπας στις ΗΠΑ; Το ερώτημα μας αφορά άμεσα.

ΣΗΜΕΙΩΣΗ

1. Rudolph Bourne, «Trans-national America», *Atlantic Monthly*, 118 (July 1916), pp. 86-97.

Η Ιωάννα Λαλιώτου διδάσκει ιστορία στο Τμήμα Ιστορίας, Αρχαιολογίας και Κοινωνικής Ανθρωπολογίας του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας.